

“Mái ấm” - một mô hình bảo trợ xã hội của các dòng tu Công giáo dành cho những người mẹ đơn thân tại thành phố Hồ Chí Minh

Vũ Mạnh Quân

Trung tâm dạy nghề dân lập Đức Minh

Tóm tắt: Nhiều thập niên trước đây, hiện tượng người phụ nữ có con ngoài giá thú thường bị gia đình và cộng đồng có cái nhìn không thiện cảm. Trong bối cảnh xã hội có nhiều biến đổi, hiện tượng “người mẹ đơn thân” xuất hiện ngày càng nhiều, đặc biệt là những phụ nữ trẻ bất đắc dĩ trở thành mẹ đơn thân do hôn nhân trắc trở, mang thai ngoài ý muốn, trong điều kiện kinh tế rất khó khăn và bấp bênh. Họ bị giằng co giữa nhiều thử thách về công ăn việc làm, học hành, tình yêu, tình mẫu tử, thuần phong mỹ tục... để mang thai, sinh nở và nuôi con một mình. Nhận biết được những khó khăn của nhóm người mẹ này, các thành viên (cá nhân và tổ chức) thuộc Giáo hội Công giáo tại thành phố Hồ Chí Minh lập ra những “Mái ấm” để cứu trợ những người mẹ đơn thân. Bài viết giới thiệu về những “Mái ấm” này như một mô hình hoạt động bảo trợ xã hội cho những nhóm yếu thế, do các cá nhân / tổ chức tôn giáo thực hiện những năm gần đây.

Từ khóa: Phụ nữ; Phụ nữ đơn thân; Bảo trợ xã hội; Mái ấm; Mô hình bảo trợ.

Ngày nhận bài: 10/1/2018; ngày chỉnh sửa: 5/5/2018; ngày duyệt đăng: 1/8/2018.

1. Đặt vấn đề

Hiện nay, nhiều tổ chức tôn giáo, các nhóm, và các tín hữu tôn giáo khác nhau đã và đang tích cực tham gia vào các hoạt động cứu trợ, từ thiện, bảo trợ cho những người thuộc nhóm vào các nhóm yếu thế như trẻ mồ côi, người già không nơi nương tựa, người tàn tật... và gần đây là những người mẹ trẻ đơn thân.

Trong thập niên gần đây, bên cạnh nạn phá thai, thì hiện tượng phụ nữ trẻ mang thai ngoài giá thú và sinh nở, nuôi con một mình ngày càng gia tăng. Tại thành phố Hồ Chí Minh, hiện tượng này cũng không là ngoại lệ. Chịu tác động của các yếu tố tâm lý xã hội, nhiều người mẹ đơn thân (NMĐT) như vậy đang rơi vào một “nhóm yếu thế mới” mà cho đến gần đây ít tìm được sự cảm thông và trợ giúp cả về vật chất lẫn tinh thần cần thiết. Trong bối cảnh đó, một số Dòng tu thuộc Giáo hội Công giáo tại thành phố Hồ Chí Minh đã nhanh chóng tham gia vào việc bảo trợ cho một bộ phận của nhóm NMĐT. Với lý tưởng về bảo vệ sự sống và tinh thần bác ái, nhiều “Mái ấm” đã được lập ra để giúp cho những NMĐT trong quá trình mang thai, sinh nở, nuôi dưỡng; chăm sóc các NMĐT trẻ sinh nở và nuôi con một cách thuận lợi nhất có thể.

Bài viết sẽ giới thiệu về hoạt động bảo trợ xã hội này thông qua khảo sát một số “Mái ấm” tại thành phố Hồ Chí Minh và các vùng lân cận, qua đó cho thấy tinh thần trách nhiệm của người Công giáo trước các vấn đề xã hội.

2. Quan điểm của Giáo Hội Công Giáo về các hoạt động bảo trợ cho người mẹ đơn thân

Cộng đồng Vatican II đã nhắc nhở người Công giáo rằng: Những vấn đề về xã hội và văn hóa hiện nay có liên quan đến tất cả anh chị em giáo dân, để mời gọi họ đối diện với những vấn đề trần thế và xếp đặt nó theo ý muốn của Thiên Chúa (Hội đồng Giám mục Việt Nam, Ủy ban Giáo lý Đức tin, 2012). Trên tinh thần đó, Mẹ Giáo Hội, qua Huấn quyền, bằng Giáo huấn Xã hội Công giáo của mình đã và đang nỗ lực hướng dẫn mọi thành phần Dân Chúa, trong đó có Giáo dân là lực lượng đông đảo nhất, dấn thân sâu rộng vào mọi cảnh sống thực tại của xã hội để đem sức sống của Đấng Phục Sinh cho con người và thế giới hiện tại này.

Giáo huấn Xã hội Công giáo không nhằm mục đích nào khác hơn là hướng dẫn con người cư xử với nhau dựa theo đức công bình. Bổn phận chính đáng của tín hữu giáo dân là công bố Tin Mừng bằng lời chứng

gương mẫu của đời sống được ăn rễ sâu trong Đức Kitô và được sống động qua những thực tại trần thế như gia đình; sự dấn thân vào chuyên môn trong thế giới lao động, văn hoá, khoa học và nghiên cứu; việc thực hành các trách nhiệm xã hội, kinh tế và chính trị. Tất cả những thực tại con người trần thế – cả cá nhân lẫn xã hội, bao gồm những môi trường và hoàn cảnh lịch sử khác nhau, cũng như các cấu trúc và các định chế – là bối cảnh mà trong đó người tín hữu giáo dân sống và làm việc. Những thực tại này là những nơi mà người ta đón nhận được tình yêu Thiên Chúa. Sự dấn thân của họ phải phù hợp với tầm nhìn này và được nhìn nhận như một cách diễn tả lòng bác ái theo Tin Mừng. Đối với tín hữu giáo dân, sự hiện diện và hoạt động của họ trong thế giới không chỉ là một thực tại mang tính nhân học và xã hội học, nhưng theo một cách thức đặc biệt, đó còn là một thực tại mang tính thần học và Giáo Hội học.

Khi nhân vị hay phẩm giá con người không được tôn trọng mới nảy sinh áp bức, bất công, mới đưa tới tình trạng chà đạp nhân phẩm, con người trong xã hội không có cơ hội để vươn lên, để trưởng thành. Khi người ta không tôn trọng công ích thì người ta dễ dàng vì tư lợi vì sự ích kỷ tham lam mà hành xử... Khi người ta sống mà không biết bổ trợ, nâng đỡ nhau, liên đới với nhau thì trong xã hội sẽ nảy sinh lối sống thờ ơ vô cảm, mạnh ai nấy sống, mạnh được yếu thua. Do đó, nguyên tắc tôn trọng phẩm giá và quyền con người đi theo phẩm giá ấy là nguyên tắc tối thượng trong mọi quan hệ xã hội.

Mỗi một con người đều mang một phẩm giá cao trọng như nhau, cho nên, khi mọi người chung sống với nhau thành hình nên xã hội thì xã hội ấy phải bảo đảm cho mọi người, tập thể hay cá nhân có được những điều kiện đạt tới sự phát triển cách đầy đủ, dễ dàng xứng hợp với nhân phẩm của mình. Các điều kiện ấy chính là công ích. Đó là ích lợi chung, không chỉ đơn giản là tổng số các thiện ích riêng của mỗi người trong xã hội cộng lại. Công ích không thể phân chia nhưng tất cả mọi người đều được thừa hưởng nó với sự đóng góp chính đáng của mọi người. Một xã hội mong muốn và có ý định tiếp tục phục vụ con người ở mọi cấp độ là một xã hội phải lấy công ích, tức là lợi ích của hết mọi người và của con người toàn diện làm mục tiêu tiên quyết. Con người không thể sống một mình mà tự bản chất con người là một hữu thể có tương quan, con người luôn phải sống với người khác, vì thế, luôn cần phải biết sống cho, sống vì và sống nhờ người khác. Mọi tổ chức xã hội từ gia đình cho đến cộng đồng dân tộc, quốc gia, quốc tế... luôn phải lo việc tìm kiếm công ích, vì đó chính là yếu tố làm nên ý nghĩa và là lý do làm nên sự hiện hữu của các tổ chức

ấy. Công ích có liên quan đến mọi thành phần trong xã hội, không ai được miễn trừ cộng tác vào việc thực hiện và phát huy công ích, tùy theo khả năng của mỗi người. Mỗi người cũng có quyền hưởng những điều kiện của đời sống xã hội do việc tìm kiếm công ích mang lại.

Tham gia vào đời sống cộng đồng không chỉ là ước nguyện lớn lao nhất của người công dân đã được mời gọi thi hành vai trò công dân của mình cùng với người khác và vì người khác một cách tự nguyện và có trách nhiệm. Giáo huấn Xã hội Công giáo thúc đẩy người tín hữu giáo dân trở nên những con người hữu ích, tích cực xây dựng một xã hội phát triển vững bền.

Đây chính là động cơ thúc đẩy tín hữu không ngừng triển nở đời sống đức tin và hoàn thiện nhân cách Kitô giáo của mình. Công đồng Vatican II với hôn nhân và gia đình (1965) khẳng định: “Ngay từ lúc thụ thai sự sống phải được bảo toàn hết sức cẩn thận, phá thai và sát nhi là những tội ác ghê tởm” mặt khác “Các tổ chức hoạt động tông đồ, nhất là những hiệp hội gia đình, phải nỗ lực trên bình diện lý thuyết cũng như trong hành động để nâng đỡ các thanh thiếu niên và các đôi vợ chồng, nhất là những người mới kết hôn, đồng thời huấn luyện cho họ về đời sống gia đình, xã hội và việc tông đồ”. Một lần nữa thông điệp “sự sống con người”, (1968) tái khẳng định: “Nguyên tắc tôn trọng phẩm giá và quyền con người đi theo phẩm giá ấy là nguyên tắc tối thượng trong mọi quan hệ xã hội...”

Trên đây là những ý tưởng tạo nên động lực thôi thúc các thành phần dân Chúa trong Giáo Hội Công Giáo tích cực tham gia vào hoạt động bảo trợ NMDT hiện nay ở thành phố Hồ Chí Minh.

3. Một vài mái ấm tiêu biểu

Giáo hội Công giáo đã thực hiện một số khởi xướng để bảo vệ sự sống, hỗ trợ các người mẹ đơn thân trên toàn quốc. Chẳng hạn, hiện nay luôn sẵn có các nhóm Bảo vệ sự sống ở rất nhiều nơi trên cả nước sẵn sàng trợ giúp và tư vấn các vấn đề bảo vệ sự sống, ví dụ các Nhóm Bảo vệ sự sống ở một số tỉnh thành như Hà Nội, Bắc Ninh, Vinh - Nghệ An và Quảng Ngãi, Biên Hòa, Đồng Nai...

Hồ Chí Minh là thành phố lớn nhất Việt Nam xét về số dân, mức độ đô thị hóa, và là đầu tàu kinh tế, trung tâm văn hóa, giáo dục quan trọng của cả nước. Nhưng với dân số đông, mật độ cao trong nội thành, đã và đang phát sinh nhiều vấn đề xã hội. Vì thế, tại thành phố cũng đã có một mạng lưới các cơ sở mà các NMDT có thể tìm đến để được tư vấn và giúp

đỡ của Giáo hội Công giáo. Chẳng hạn ở những phòng khám Công Giáo đáng tin cậy để các thai phụ có thể tìm đến như Bệnh viện Thánh Mẫu ở quận Tân Bình, Phòng khám đa khoa Thiên Phước, quận 3, Phòng khám đa khoa Xóm Mới, quận Gò Vấp...

Tiếp theo đây, trên cơ sở khảo sát định tính ban đầu của tác giả, sẽ giới thiệu về một số Mái ấm tiêu biểu dưới sự bảo trợ của Giáo hội Công giáo dành cho những người mẹ đơn thân tại thành phố Hồ Chí Minh. Cuộc khảo sát định tính tiến hành vào tháng 7/2017 tại 4 “Mái ấm”. Tại mỗi Mái ấm tác giả đã quan sát, trò chuyện và phỏng vấn 2 người phụ trách các Mái ấm (các soeurs) và 3 NMĐT đang cư ngụ tại đây. Tổng cộng có 8 người phụ trách và 12 NMĐT được phỏng vấn. Những thông tin về 4 mái ấm được giới thiệu trong bài là kết quả của chính cuộc khảo sát này.

Mái ấm Tình Mẹ 1- Cộng đoàn Bêtanìa

Mái ấm Tình Mẹ 1 (Cộng đoàn Bêtanìa) nằm ở quận Gò Vấp, thành phố Hồ Chí Minh. Tại Mái ấm này luôn có từ 20-25 bà mẹ trẻ và hơn 30 các bé sơ sinh dưới 5 tháng tuổi. Tại các mái ấm này, mỗi NMĐT là một hoàn cảnh: có người mồ côi cha mẹ từ bé; có người bị ông chủ cưỡng bức; có em thuê phòng ở chung để tiết kiệm tiền; có em muốn sống thử trước hôn nhân; có người bán cà phê ôm, bia ôm... Khi mang thai các em thường có nhiều lo lắng và biết bao bế tắc khác không thể nào tự giải quyết nổi nếu không có ai đó dang tay đón nhận, động viên và giúp đỡ, cho các em niềm tin vào con người và cuộc sống... Mang tặng cho các em một gia đình thực sự, ít nhất là có chị có em, có ba bữa cơm cùng hợp mặt gia đình, vui buồn cùng chia sẻ, đó chính là nguyên nhân, mục đích của Mái ấm Tình Mẹ khi được thành lập.

Nạn phá thai không chỉ có thành phố Hồ Chí Minh mà là hiện tượng phổ biến ở nhiều nơi khác. Đặc biệt những khu vực đô thị, nơi có nhiều người di dân, có nhiều công ty, xí nghiệp... Các công nhân thiếu vắng tình thương, quan tâm, giáo dục của gia đình; trong hoàn cảnh khó khăn đã nảy sinh tình trạng thuê phòng chung, sống thử... Với bao bế tắc trong cuộc sống hiện tại, khi lỡ mang thai các em chỉ nghĩ đến hai chữ “phá thai”, “tự tử”... Trong chương trình bảo vệ sự sống, Hội dòng đã có những trân trở, băn khoăn: làm sao để giúp các em thoát khỏi những ý nghĩ tiêu cực đó. Vì thế, Hội dòng đã mở thêm một Mái ấm, địa điểm tại Bình Dương với tên thân thương, trìu mến “Mái ấm Tình Mẹ”. Gần ba năm hoạt động, Mái ấm đã cứu hơn “một trăm cháu bé” được sinh ra an toàn trong vòng tay yêu thương, ấm áp tình mẹ.

Sau thời gian 16 năm thành lập, hai Mái ấm đã nhận nuôi dưỡng hơn 3.000 cô gái gặp khó khăn. Các cháu bé được sinh ra bình an. Chưa có một biến cố đáng tiếc nào xảy ra cho mẹ và con, cho dù sinh đôi, sinh ba hay sinh thường. Có những trường hợp, sau thời gian tìm hiểu, học giáo lý, đã có những cô đã xin rửa tội cho cả mẹ và con. Nếu lập gia đình với người theo đạo Thiên Chúa, các Soeurs giúp tổ chức lễ cưới tại nhà thờ, các cháu mẹ có đạo sẽ rửa tội tại nhà thờ Giáo xứ.

Mái ấm Tình Mẹ không phải là một tổ chức theo cơ chế xã hội, mà là một gia đình được xây dựng trên nền tảng của tình yêu. Khách đến thăm Mái ấm sẽ dễ dàng đồng cảm khi được các NMĐT ở đây chia sẻ tâm sự quá khứ hay hỏi về những dự kiến trong tương lai của họ.

Mái ấm Tình Mẹ 2 - Cộng đoàn Mẹ Thiên Chúa

Trước nhu cầu cần thiết phải thêm mái ấm, nhà mở để giúp các cô gái cơ nhỡ tránh phá thai và cứu các thai nhi, Bề trên Dòng Thừa Sai Bác Ái Chúa Kitô đã quyết định mở thêm một nhà tại Bình Dương, nơi tập trung của các khu công nghiệp mới, đang thu hút số đông các bạn công nhân trẻ từ những vùng quê lên thành phố. Và Cộng đoàn mới được mang tên Cộng Đoàn Mẹ Thiên Chúa hay còn gọi là Mái ấm Tình Mẹ 2. Mái ấm Tình Mẹ 2 được thành lập vào cuối năm 2006 và bắt đầu hoạt động đầu năm 2007 tại huyện Thuận An, tỉnh Bình Dương, thuộc giáo xứ Búng, Giáo phận Phú Cường.

Đến nay, Mái ấm Tình Mẹ 2 đã tiếp đón hơn 400 cô gái cơ nhỡ và đã giúp hơn 400 thai nhi được chào đời trong bình an. Các cô gái cơ nhỡ trước khi đến với mái ấm đều sống trong cô đơn, lo sợ và thất vọng; song các em đã được giúp ổn định tâm lý, được học nghề để có việc làm ổn định, các em cảm thấy an tâm, vui sống với mọi người; và được hướng dẫn chăm sóc về sức khỏe cho tới khi sinh nở an toàn.

Mái ấm Giê ra đô, ngôi nhà cru mang phụ nữ mang thai bị bỏ rơi

Nhà Giê ra đô thành lập từ năm 2002 do không đủ kinh phí, nên nhà Giê ra đô chỉ giúp nuôi cho đến khi sanh nở xong được hai tháng mà thôi. Sau đó, người nào có điều kiện thì trở về quê, nếu ai nuôi con thì sau đó cũng được giúp đỡ, nhưng rất giới hạn; còn những người không nuôi con thì sẽ gửi con vào một nhà dòng hay tìm những người nuôi nhận để trao con em đó cho người nhận nuôi, vì điều kiện của Nhà Giê ra đô rất eo hẹp, ngay cả nhân sự cũng vậy.

Hiện nay, trong Mái ấm này có 19 chị em, gồm 7 phụ nữ đã sinh xong

và 12 phụ nữ khác đang chờ ngày sinh. Về thành phần bản thân của các chị em phụ nữ, đại đa số là công nhân, đi làm trong các khu công nghiệp, sinh viên, học sinh cũng có, thậm chí có những em chẳng biết chữ, nhiều nhất vẫn là công nhân di cư tìm việc làm. Khi họ sống trong những khu công nghiệp như thế họ thiếu thốn nhiều thứ, nhưng nhiều nhất vẫn là tình cảm, từ đó họ dễ bị cám dỗ để đưa đến chuyện lỡ lầm.

Một số chị em sau một thời gian ở Mái ấm cũng đã dọn ra ngoài, nhưng một số đó vẫn lại quay về mái ấm. Phần lớn vì hoàn cảnh kinh tế quá chật vật, đến khi con đau bệnh, không biết trông vào đâu, lại đành phải ẵm con trở về nhà Giê ra đô. Một phụ nữ 25 tuổi, hiện sống trong nhà tình thương này tâm sự:

“Em quê ở Lâm Đồng, em vô nhà này được 7 tháng, cuối tháng 10 em mới sanh. Khi em biết có thai, em trốn gia đình em đi vào Sài Gòn này chỉ có 200 ngàn, sống chỉ được mấy bữa là hết tiền, em không biết làm sao. Lúc đó, em đi xin việc làm, dự định là sẽ đi làm và dành dụm tiền để sinh nở nhưng vì có bầu nên không có chỗ nào nhận mình làm hết, nên em cũng định là bỏ đứa con này... Thực sự em đi vô, thì thấy người ta bảo là chỉ có hai trăm ngàn thì không làm gì được. ở nhờ nhà bạn thì người ta không cho ở, tiền phòng trọ cũng không có để đóng, cứ nhờ nhà này mấy ngày, nhờ nhà kia mấy ngày, lang thang như thế và gặp được người trong nhóm bảo vệ sự sống và người ta đưa em về đây. Hiện tại thì gia đình em chưa biết gì hết, em chỉ nói đi làm thôi, em chưa có dự định gì cả. Ở đây, em cảm thấy rất bình an, mọi sự được lo lắng rất đầy đủ về tinh thần lẫn vật chất”.

Nhà tạm lánh Mai Tiến: Mái ấm cứu mang những phận gái “lầm lỡ”

Nhà tạm lánh Mai Tiến ở chánh xứ Nhà thờ Tây Hải (thành phố Biên Hòa) lập nên từ năm 2011. Mục đích chính khi lập nên nhà tạm lánh này là hạn chế các ca phá thai ở giới trẻ đang có nguy cơ tăng cao như hiện nay. Hiện tại, trong ngôi nhà tạm lánh này đang che chở và đùm bọc cho 30 cô gái độ tuổi từ 14 đến 30. Tất cả đều được miễn phí ăn ở hoàn toàn, thậm chí còn được lo chu tất chuyện sinh nở nếu như không có thân nhân bên cạnh. Ngoài ra các cô gái cũng được tạo công ăn việc làm tại chỗ như gia công gói kẹo, xếp giấy bao bì... để kiếm thêm thu nhập.

Những cô gái ở Nhà tạm lánh này đến từ khắp mọi nơi, mỗi người mỗi số phận, bi kịch khác nhau, nhưng sống một thời gian ngắn ở đây, họ tạm thoát qua những giây phút nghịch cảnh của đời mình mà tiếp tục sống, tin tưởng vào tương lai. Ban đầu khi mới vào đây, các cô gái trẻ thường mang nặng tâm lý mặc cảm, muốn buông xuôi, thậm chí có ý định “phá thai” hay tự tử. Nhưng bằng tấm lòng chân tình chia sẻ, thuyết phục các chị em

ở nhà tạm lánh khác dần dần họ đã xua tan những suy nghĩ tiêu cực.

4. Kết luận

Có thể nói các “Mái ấm” bình dị trên đây - nơi cư mang những cô gái trẻ một lần lầm lỡ - là những minh họa sống động về những hoạt động cụ thể của Giáo hội Công giáo tại thành phố Hồ Chí Minh trong việc bảo trợ cho NMDT. Nghĩa cử yêu thương này một lần nữa cho thấy phục vụ con người là con đường quan trọng và căn bản nhất của Giáo hội Công giáo.

Tất cả những gì diễn ra trong xã hội đều gây ảnh hưởng trên con người cũng như trên mọi mặt của đời sống; ngược lại, chính con người là chủ thể và tác nhân của đời sống xã hội, xã hội phát triển hay trì trệ đều do chính con người làm nên. Chính vì thế, để phục vụ con người một cách hiệu quả, không thể không quan tâm đến các vấn đề xã hội. Hơn thế nữa, các vấn đề chính trị và xã hội lại liên quan đến khía cạnh đạo đức là trách nhiệm đặc thù của Giáo hội, chẳng hạn di dân, phá thai, bảo vệ sự sống... Xã hội, và cùng với xã hội là chính trị, kinh tế, lao động, luật lệ và văn hóa, và tất cả đều hàm chứa trong nó những giá trị đạo đức, và vì thế, không thể xa lạ với sứ mạng loan báo Tin Mừng của Giáo hội Công giáo. ■

Tài liệu trích dẫn

Hội Đồng Giám Mục Việt Nam, Ủy Ban Bác Ái Xã hội. 2007. *Tóm Lược Học Thuyết Xã Hội của Giáo Hội Công Giáo*. Nxb. Tôn Giáo.

Hội Đồng Giám Mục Việt Nam, Ủy Ban Giáo Lý Đức Tin. 2012. *Công Đồng Vaticano II*. Nxb. Tôn Giáo.

Phaolô VI. 1968. *Thông điệp Humanae vitae*.

<http://www.mcchrist.org/cac-cong-doan/cong-doan-betania-mai-am-tinh-me-1-go-vap-30.html>.

<http://www.mcchrist.org/cac-cong-doan/cong-doan-me-thien-chua-mai-am-tinh-me-2-binh-duong-31.html>.